

I. *Waarom verlenging van de leerplicht?*

De Wet op de Leerplicht van 1969 bepaalt dat ieder kind naar school moet op 1 augustus van het jaar waarin het de leeftijd van zes jaar en acht maanden bereikt. Het kind mag van school af na minstens negen jaar onderwijs te hebben genoten dan wel nadat het zestien jaar is geworden.

In de volksvertegenwoordiging is bovendien een verdere leerplichtverlenging voorgesteld en wel in de vorm van partieel onderwijs, dat wil zeggen één of twee dagen onderwijs wanneer de jeugdige reeds in een bedrijf werkzaam is.

Leerplichtverlenging houdt evenwel een beperking van de persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid in, die alleen is te aanvaarden indien het algemeen belang dit vereist.

De verlenging van de leerplicht tot 16 jaar betekent in de eerste plaats dat het kind langer in de pedagogische sfeer van de school blijft. Dit kan van verstrekkende betekenis voor de persoonlijkheidsvorming van de jeugdige zijn daar in de levensperiode van 12 à 13 tot 15 à 16 jaar in biologisch opzicht het meisje vrouw en jongen man wordt. Het proces van seksuele rijping neemt dan, in de ontwikkeling naar volwassenheid, een aanvang. Aangezien de jeugdige mens in deze periode psychisch kwetsbaar is, zou het gewenst kunnen zijn de jeugdige langer dan vroeger het geval was, in het beschermde milieu van de school te houden.

Verlenging van de leerplicht is voorts van belang voor jeugdigen, die in gezins- en buurtmilieus opgroeien waar het nog geen traditie is om na de lagere school voortgezet onderwijs te volgen.

Ook zou verlenging van de leerplicht belangrijk kunnen zijn voor de samenleving daar door de maatschappelijke ontwikkeling de behoefte aan geschoolde medewerkers is toegenomen. Een verdere democratisering van onze maatschappij is eveneens alleen mogelijk indien de staatsburgers zich in die mate

hebben kunnen ontwikkelen, dat zij informatie weten te verkrijgen om zich een oordeel te kunnen vormen.

Naar uit de gegevens van de onderwijsstatistieken is gebleken, neemt de laatste 20 jaar het aantal jongeren, dat na het verstrijken van de leerplichtige leeftijd dagonderwijs gaat volgen, voortdurend toe.

Er blijft evenwel een aantal jongeren, ongeveer 10%, dat verstandelijk niet in staat is voortgezet onderwijs te volgen. Verder is er een deel dat beslist geen belangstelling heeft om langer een school te bezoeken, maar liever wil gaan werken in loondienst. Het is dan ook de vraag of wij gerechtigd zijn, deze beide groepen te dwingen om, niettegenstaande hun bezwaren, toch onderwijs te volgen.

Het lijkt mij toe dat jonge mensen zelf mogen beslissen over wat zij wel of niet gewenst achten ten aanzien van hun maatschappelijke werkkring en toekomst. Ook mogen zij beslissingen nemen, die in onze ogen verkeerd zijn. Wel is het mijns inziens zo dat, als jonge mensen na enige jaren tot het inzicht komen dat zij beter nog enige jaren onderwijs hadden kunnen volgen, de Overheid alsnog de mogelijkheden daartoe zou moeten bieden.

Het zou van betekenis zijn, in plaats van een verdergaande leerplichtverlenging naar omhoog (tot 14 jaar, 15 jaar, 16 jaar enz.), te overwegen om de leerplichtige leeftijd eerder te doen ingaan:

- a. op de dag dat het kind 6 jaar wordt,
  - b. na enige jaren van ervaring op de dag dat het kind 5 jaar wordt,
  - c. misschien, maar dat hangt van de opgedane ervaringen af, op de dag dat het kind 4 jaar wordt.
- De voordelen, om de leerplichtige leeftijd vroeger te doen ingaan, zijn bijzonder groot:
1. het kleuteronderwijs wordt dan minder vrijblijvend en wel in tweeërlei opzicht:
    - a. het schoolverzuim zal afnemen,
    - b. het speel- en leerprogramma der kleuterscholen zal minder vrijblijvend kunnen worden gegeven

- zodat eventuele taalachterstanden bij de kleuters eerder kunnen worden ingehaald.
2. een betere overgang naar en samenwerking met de basisscholen wordt dan mogelijk.
  3. de kleuterleidsters krijgen dan de sociale status die hun, als onderwijskrachten, toekomt.

II. Driejarige kinderen naar de kleuterschool

In vorenstaande bijdrage is voorgesteld de leerplichtige leeftijd eerder te doen aanvangen. Het verlengen van de leerplichtige periode, door deze eerder te doen beginnen, zou er namelijk toe kunnen leiden dat de kinderen uit milieus, waar het nog geen traditie is om voortgezet onderwijs op middelbaar en hoger niveau te volgen, schoolbekwamer worden gemaakt, zodat zij meer gemotiveerd en beter toegerust hun studie zullen voortzetten na het verstrijken van de leerplichtige leeftijd.

Nu is vastgesteld dat de leerprestaties van kinderen uit gezinsmilieus waar vader fabrieksarbeider of havenarbeider is, in het algemeen minder zijn dan van de kinderen wier vader bijvoorbeeld accountant, ingenieur of arts is. Met andere woorden: hoe hoger het beroepsniveau van de vader des te beter is het leergedrag en des te groter zijn de leerprestaties van hun kinderen. De conclusie zou dan ook kunnen zijn dat in de zogenaamde sociaal lagere milieus alleen maar domme kindertjes worden geboren en in de sociaal hogere milieus kindertjes die goed kunnen leren en daarom straks geschikt zijn om hoger beroepsonderwijs of universitair onderwijs te gaan volgen.

Deze conclusie is natuurlijk absurd niettegenstaande door onderzoekingen van Deutsch en Schreiber in New York City, Mays in Liverpool, Burt in Londen en Smilansky in Israël is aangetoond, dat de leerprestaties van kinderen uit gezinsmilieus, waar de ouders niet of nauwelijks aan voortgezet onderwijs toegekomen zijn, overtuigend minder zijn dan van kinderen, wier ouders wel aan een hogere schoolopleiding zijn toegekomen.

Het niet of wel toekomen aan goede leerprestaties is echter niet aan het beroepsniveau van de vader maar aan de levensstijl der gezinnen toe te schrijven. Overigens is het een complex van factoren als de aanleg van het kind, de omstandigheden in het gezin waar het wordt opgevoed, de belangstelling der ouders voor het schoolleven van hun kind, de onderwijskundige bekwaamheid der leerkrachten en de school-

situatie die medebepalend zijn voor leergedrag en leerprestaties der leerlingen.

Reeds in de dertiger jaren is evenwel de betekenis van de taalbekwaamheid onderkend voor het volgen van onderwijs en is al vermoed dat er een relatie zou zijn tussen de taalontwikkeling waarover een kind beschikt en diens leerprestaties op school. De leerprestaties zijn namelijk mogelijk door de verstandelijke aanleg, die bevordert en gesteund wordt door het vermogen zich in taal uit te drukken. Deze vermoedens hebben indertijd de onderwijsinspecties van Amsterdam en Rotterdam aanleiding gegeven een onderzoek in te stellen naar de woordenschat van kinderen die volkscholen bezoeken en van leerlingen der opleidingscholen.

Geconstateerd is toen, dat er een samenhang bestaat tussen het sociale milieu waaruit het kind afkomstig is en de woordenschat waarover het beschikt als het leerplichtig is geworden. Aangezien kennis wordt overgedragen door middel van taal, ligt het voor de hand om aan te nemen dat kinderen, wier taalbekwaamheid gering is, zich moeilijker leerstof kunnen eigen maken dan kinderen, die van huis uit een grotere taalvaardigheid hebben meegekregen.

Dit betekent dat het ene gezinsmilieu beter in staat is de verstandelijke ontwikkeling van de kinderen te stimuleren dan het andere milieu. Dit heeft niets te maken met het gegeven, dat in het ene gezin de ouders meer van hun kinderen houden en meer voor hen over hebben dan in het andere. Het is wel een gevolg van het feit, dat het beroepsniveau van de vader veelal bepalend is voor het sociale en culturele niveau van het gezin en daarom beslissend voor de schoolloopbaan van het kind en diens maatschappelijke toekomst.

Het vorenstaande betekent tevens dat de basisschool, om zijn onderwijstaak goed te kunnen verrichten, in hoge mate afhankelijk is van de gezinnen waaruit de leerlingen afkomstig zijn. Het wijzigen, verbeteren, aanvullen, volmaken, vernieuwen van ons schoolstelsel, om de kinderen uit de arbeidersmilieus beter toegerust en meer gemotiveerd te doen deelnemen aan het voortgezet onderwijs, blijven daarom op zichzelf onvoldoende wanneer het gezin niet bij machte is het kind meer schoolbekwaam te maken.

Indien evenwel de gezinnen, die tot de zogenaamde sociaal lagere milieus worden gerekend, ten gevolge van historisch bepaalde oorzaken (vrouwen- en kinderarbeid, analfabetisme en uitbuiting in de 19e eeuw) niet in staat zijn hun opvoedkundige taak, ten opzichte van het leerbekwaam maken van hun kinderen, bevredigend te verrichten dan is de Overheid, niet

juridisch maar wel moreel, verplicht terzake hulp te verlenen. Voor kinderen uit deze gezinsmilieus is het namelijk van niet geringe pedagogische betekenis dat zij daarom reeds op driejarige leeftijd worden opgevangen in het kader van het kleuteronderwijs.

Het is dan mogelijk vroegtijdig meer systematisch hun psychische, karakterologische, sociale, culturele en intellectuele ontwikkeling te stimuleren.

Buitenlandse experimenten op onderwijsgebied hebben namelijk aangetoond dat zeer bevredigende resultaten zijn te bereiken op het gebied van de taalbekwaamheid van zeer jonge kinderen (twee- en driejarigen) wier ouders niet aan voortgezet onderwijs toegekomen zijn.

Vandaar het streven om ook driejarige kinderen tot de kleuterschool toe te laten, niettegenstaande de

Kleuteronderwijswet dit nog verhindert daar slechts kinderen van vier jaar en ouder, tot aan de leerplichtige leeftijd, aan het kleuteronderwijs mogen deelnemen. Op grond van de Experimentenwet kan de Minister van Onderwijs daar niettemin toestemming voor geven.

De praktische moeilijkheden om met groepen van driejarigen in de kleuterscholen te starten moeten echter niet worden onderschat. Om te beginnen zijn nodig speellocaliteiten, spelmateriaal, sanitaire voorzieningen, kleuterleidsters, een speelleerprogramma en didactici om dit werk, zolang het zich nog in het experimentele stadium bevindt, didactisch te begeleiden.

J. H. N. Grandia